

ΜΙΑ «ΤΡΙΤΗ» ΛΥΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΧΕΛΩΟ (Δεκέμβριος 2005)

Συγγραφέας: ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

Στην εποχή της αειφορίας

Η υπόθεση της εκτροπής του Αχελώου τείνει να αναδειχθεί σε σύγχρονο γεφύρι της Ήρτας, που «ολημερίς το χτίζανε, τη νύχτα γκρεμιζόταν». Ποτέ άλλοτε δεν συνέβη η εκτέλεση μεγάλου έργου να έχει ξεκινήσει, αλλά και να έχει σταματήσει τόσες φορές. Η ελληνική κοινωνία βρήκε ακόμη μια αιτία για να πολωθεί. Κι ενώ ο γεωγραφικός διαχωρισμός σε ανάντη Θεσσαλούς και κατάντη Αιτωλοακαρνάνες δείχνει να εκφράζει περισσότερο τοπικιστικά αισθήματα και εξάρσεις, ο πολιτικός διχασμός σε «τεχνοκράτες» υποστηρικτές και «οικολόγους» πολέμιους του έργου είναι πιο σοβαρός. Κι αυτό γιατί έχει βαθύτερες αιτίες, καθώς αποτελεί ακόμη ένα σύμπτωμα της συγκρουσιακής, πλην παρωχημένης πια αντίληψης, που θέλει την τεχνολογία υποχρεωτικά εχθρική με την προστασία του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη απόλυτα ασύμβατη με την οικολογική ακεραιότητα.

Σήμερα, έχουμε πια περάσει στην εποχή όπου το πνεύμα της αειφορίας και οι αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης παρέχουν μια «τρίτη», εναλλακτική πρόταση για το μέλλον της ζωής στη γη. Σύμφωνα με τις σύγχρονες αντιλήψεις η ανάπτυξη, όταν ακολουθείται από πνεύμα κοινωνικής ευαισθησίας, αποτελεί τη μόνη ρεαλιστική λύση για την επίτευξη του οράματος της καθολικής ευημερίας. Από την άλλη μεριά έχει γίνει κοινή συνείδηση ότι το περιβάλλον στηρίζει και συντηρεί την ανάπτυξη, αποτελώντας την προϋπόθεση για σχεδόν κάθε είδους οικονομική δραστηριότητα. Η συνύπαρξη λοιπόν της οικονομικής ανάπτυξης με την περιβαλλοντική προστασία και την κοινωνική συνοχή, αποτελεί το νέο μήνυμα της αειφορίας, που ταυτόχρονα οριοθετεί και το νέο πολιτικό πλαίσιο για μια ισόρροπη ανάπτυξη.

Σ' αυτό το πνεύμα θα πρέπει να επανατοποθετηθεί και η υπόθεση της μεταφοράς νερού από τον άνω ρου του Αχελώου στη Θεσσαλία, λαμβάνοντας ταυτόχρονα υπόψη τις σημερινές συνθήκες και τα νέα δεδομένα που εντωμεταξύ

έχουν δημιουργηθεί για την ανάπτυξη, το περιβάλλον και την κοινωνική συνοχή στη χώρα μας.

Οι σημερινές συνθήκες

Μέχρι σήμερα, οι υποστηρικτές του έργου προέβαλλαν την ανάγκη ενίσχυσης της αγροτικής ανάπτυξης της Θεσσαλίας ως τη βασική αιτία για την εκτέλεσή του. Από την άλλη, οι πολέμιοι της εκτροπής ισχυρίζονταν ότι μια τέτοιας έκτασης παρέμβαση στη φύση, δεν νομιμοποιείται με στόχο τη συντήρηση ενός υδροβόρου και για αυτό περιβαλλοντικά καταστροφικού μοντέλου αγροτικής ανάπτυξης. Επιπλέον, το επιχείρημα της μεταφοράς νερού από μια οικονομικά υποβαθμισμένη προς μια αναπτυγμένη και ευημερούσα περιφέρεια της χώρας αποδυνάμωνε έτι περαιτέρω την υπέρ του έργου επιχειρηματολογία.

Σήμερα θα πρέπει και οι δύο πλευρές να αναθεωρήσουν την επιχειρηματολογία τους, καθώς πρέπει να αναγνωρίσουν ότι τίποτε πια δεν είναι όπως παλιά. Ούτε σε όσα συμβαίνουν στον τομέα της αγροτικής ανάπτυξης της χώρας ούτε όμως και σε ό,τι αφορά την περιβαλλοντική και συνακόλουθα και την οικονομική κατάσταση στη Θεσσαλία.

α. Η νέα ΚΑΠ

Στις σημερινές συνθήκες της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας και του σκληρού ανταγωνισμού που αυτή έχει εισάγει διεθνώς, η προστατευόμενη γεωργία αποτελεί αναγκαστικά παρελθόν. Βρισκόμαστε σε μια μεταβατική περίοδο, όπου η αγροτική ανάπτυξη στις ευρωπαϊκές χώρες, αν θέλουμε να συνεχίσει να υπάρχει, θα πρέπει να γίνει ανταγωνιστική. Γεγονός που σημαίνει ότι στο εξής τα αγροτικά προϊόντα θα πρέπει να στηριχθούν πιο στέρεα στα συγκριτικά πλεονεκτήματα των

χωρών προέλευσής τους, προκειμένου να διασφαλιστεί ο όρος της οικονομικής τους ανταγωνιστικότητας.

Η νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την αποσύνδεση των επιδοτήσεων από τις καλλιέργειες και την ταυτόχρονη σύνδεσή τους με τους ίδιους τους παραγωγούς, παρέχει μέχρι το 2013, οπότε το καθεστώς των επιχορηγήσεων θα λήξει οριστικά, τη δυνατότητα της προσαρμογής των αγροτικών οικονομιών στη νέα πραγματικότητα. Για τη χώρα μας αυτό σημαίνει εγκατάλειψη των περιβαλλοντικά ζημιογόνων και γι αυτό και μη ανταγωνιστικών καλλιεργειών, όπως είναι για παράδειγμα το βαμβάκι, με αντίστοιχη στροφή προς καλλιέργειες συμβατές με τη φέρουσα ικανότητα της ελληνικής γης και προς προϊόντα ποιοτικά, που θα ικανοποιούν τις σύγχρονες προδιαγραφές και απαιτήσεις.

Ο μέχρι σήμερα κύριος λόγος λοιπόν της εκτροπής του Αχελώου - που ήταν η άρδευση των καλλιεργειών του βαμβακιού κι ο οποίος, αξίζει να σημειωθεί, αποτελούσε το «κόκκινο πανί» για τις οικολογικές οργανώσεις- τείνει ουσιαστικά να εκλείψει. Αυτό βεβαίως δε σημαίνει ότι η αγροτική ανάπτυξη του Θεσσαλικού κάμπου δε θα συνεχίσει να υπάρχει. Κάτω όμως από διαφορετικούς όρους και προϋποθέσεις και οπωσδήποτε στην κατεύθυνση της ολοκληρωμένης ανάπτυξης της υπαίθρου, που σημαίνει ανάδειξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της ελληνικής φύσης, δηλαδή έμφαση στην περιβαλλοντική αποκατάσταση και προστασία και άμεση σύνδεση της παραγωγής με τη φέρουσα ικανότητα των λεκανών απορροής, δηλαδή με τα ανανεώσιμα υδατικά αποθέματα της Θεσσαλίας.

β. Η περιβαλλοντική υποβάθμιση στη Θεσσαλία

Ο Θεσσαλικός κάμπος υφίσταται σήμερα τις συνέπειες της μακροχρόνιας μη βιώσιμης αναπτυξιακής πολιτικής, που ακολουθήθηκε μέχρι σήμερα στον τομέα της γεωργίας. Τα επί σειρά ετών αρνητικά υδατικά ισοζύγια έχουν οδηγήσει σε εξάντληση εκτός των ανανεώσιμων και μεγάλου μέρους ακόμη και των μόνιμων υδατικών αποθεμάτων. Η μειωμένη απορροή του Πηνειού και η σημαντική υποχώρηση της

στάθμης των υδροφόρων οριζόντων αποτελούν απόδειξη της μεγάλης περιβαλλοντικής καταστροφής. Η υφαλμύρωση των υπόγειων νερών, σε εκτεταμένο μέτωπο στην Ανατολική Θεσσαλία, αλλά και η νιτρορύπανση στα νερά αποτελούν ακόμη ένα δείκτη περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Η απειλή της ερημοποίησης των εδαφών τέλος, ως αποτέλεσμα και της εξάντλησης των υδατικών αποθεμάτων, συμπληρώνει την εικόνα της προϊούσας καταστροφής.

Η κατάσταση είναι τόσο σοβαρή, ώστε σύμφωνα με εκτιμήσεις, η αναστροφή της με ήπιες μόνο μεθόδους διαχείρισης της ζήτησης και με τεχνικές εξοικονόμησης του νερού και αξιοποίησης των τοπικών υδατικών αποθεμάτων, να θεωρείται εξαιρετικά προβληματική. Για πολλά από τα φαινόμενα μάλιστα, όπως εκείνου της υφαλμύρωσης, η κατάσταση θεωρείται έως και μη αντιστρεπτή. Γεγονός που παραπέμπει, στην εφαρμογή μεθόδων τεχνητού εμπλουτισμού για την αποκατάσταση των υποβαθμισμένων υδατικών συστημάτων.

γ. Η οικονομική ύφεση και η εγκατάλειψη της υπαίθρου

Η περιβαλλοντική υποβάθμιση, όπως είναι φυσικό, έχει προκαλέσει παράπλευρες απώλειες στην ανάπτυξη, οδηγώντας και σε οικονομική ύφεση τον αγροτικό πληθυσμό. Η περιφέρεια της Θεσσαλίας, από ευημερούσα κάποτε, τείνει σήμερα να μεταβληθεί σε οικονομικά υποβαθμισμένη περιοχή, κινδυνεύοντας να οδηγηθεί και σε κοινωνική ερημοποίηση. Αφού είναι γνωστό ότι η εγκατάλειψη της υπαίθρου είναι το στάδιο που ακολουθεί τις συνθήκες ανεργίας και οικονομικού μαρασμού.

δ. Η προοπτική της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδατικών πόρων

Ο νέος νόμος 3199/2003 για τη διαχείριση και προστασία των υδάτων της χώρας, ο οποίος ψηφίστηκε το Νοέμβριο του 2003 σε εναρμόνιση με τη νέα ευρωπαϊκή

οδηγία πλαίσιο για το νερό, αποτελεί μια νέα ευκαιρία για την εφαρμογή των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης για την αξιοποίηση του υδατικού δυναμικού της χώρας. Ενισχυμένη με την έννοια της οικολογικής αξίας του νερού και εμπλουτισμένη με τις αρχές της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδάτων, με έμφαση στην οικονομική ανάπτυξη, τη διατήρηση του περιβάλλοντος και την κοινωνική συνοχή, προβλέπει τα όργανα διοίκησης και διαβούλευσης καθώς και τις διαδικασίες που διασφαλίζουν την επίτευξη αυτών των στόχων.

Ήλλωστε η νέα απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, είναι η πρώτη φορά που δεν ακυρώνει το έργο εξαιτίας οικολογικών επιπτώσεων και περιβαλλοντικών παραβάσεων, αλλά προκειμένου να ενταχθεί στην προοπτική της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδατικών πόρων των συγκεκριμένων λεκανών απορροής. Η εφαρμογή συνεπώς της νέας νομοθεσίας, η οποία καθυστερεί αδικαιολόγητα από τη νέα κυβέρνηση, αποτελεί μια νέα ευκαιρία για την ένταξή του σε μια νέα, συμβατή με τις αρχές της αειφορίας προοπτική.

ε. Οι ενστάσεις κατά του έργου

Όλα αυτά τα χρόνια, οι όποιες ενστάσεις πρόβαλλαν οι οικολόγοι καθώς και οι κατάντη ευρισκόμενοι Αιτωλοακαρνάνες, έχουν εκδικαστεί από το ΣτΕ και έχουν αντιμετωπιστεί από τις Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων. Το σενάριο της μικρής εκτροπής των 600 εκατομμυρίων κυβικών μέτρων ο χρόνος, που αντιστοιχεί στο 10-15% της ετήσιας απορροής του ποταμού, δεν τεκμηριώνεται από καμιά μελέτη ότι προκαλεί οποιεσδήποτε επιπτώσεις στο ευρύτερο περιβάλλον της περιοχής ούτε όμως και στον κατάντη ρου του ποταμού. Αυτό άλλωστε αποδεικνύεται και από την πρόσφατη γνωμοδότηση του ΣτΕ, το οποίο σε αντίθεση με τις προηγούμενες φορές, δεν αποδέχεται πλέον καμιά από τις περιβαλλοντικές ενστάσεις που προβάλλουν οι πολέμιοι του έργου. Μένουν μόνο οι ιδεοληψίες και οι προκαταλήψεις.

στ. Η εκτέλεση μεγάλου μέρους του έργου

Το γεγονός ότι μεγάλο μέρος του έργου έχει ήδη εκτελεστεί και συνεπώς οι οικονομικοί πόροι που έχουν επενδυθεί δεν θα αξιοποιηθούν, αν αυτό δεν προχωρήσει, είναι μια ακόμη νέα συνθήκη που συνηγορεί υπέρ της συνέχισης και ολοκλήρωσης του έργου.

Προτάσεις

Το έργο μερικής μεταφοράς νερού στη Θεσσαλία από τον άνω ρου του Αχελώου θα πρέπει σήμερα να εξεταστεί κάτω από το πρίσμα της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδάτων, όπως αυτή προβλέπεται από τη νέα νομοθεσία που εδώ και δύο χρόνια διαθέτουμε, σε εναρμόνιση με την Ευρωπαϊκή πραγματικότητα. Το έργο, ενταγμένο στη νέα θεώρηση και προοπτική, επιβάλλεται να εκτελεστεί όχι όμως για τους λόγους που ίσχυαν τη δεκαετία του '80. Η αποκατάσταση του περιβάλλοντος στη Θεσσαλία απαιτεί τεχνητή ενίσχυση του διαταραγμένου υδατικού δυναμικού της περιοχής, η οποία μπορεί να επιτευχθεί με την αξιοποίηση του πλεονάζοντος υδατικού αποθέματος του Αχελώου, για τον τεχνητό εμπλουτισμό των υδροφορέων και υδατορευμάτων του Θεσσαλικού κάμπου.

Ο επαναπροσδιορισμός του έργου από αναπτυξιακό που εθεωρείτο μέχρι πρότινος, σε περιβαλλοντικό, βρίσκεται σε πλήρη συμβατότητα με τις αρχές της αειφορίας, καθώς συμβάλλει ισόρροπα στους τρεις πυλώνες της: α. Στην αγροτική ανάπτυξη, κάτω από το πρίσμα της νέας ΚΑΠ. β. Στην αναγκαιότητα της περιβαλλοντικής αποκατάστασης του υδατικού περιβάλλοντος της Θεσσαλίας και γ. Στην κοινωνική συνοχή, καθώς συμβάλλει στην περιφερειακή ανάπτυξη και εμποδίζει την απερίμωση της ελληνικής υπαίθρου. Επιπλέον, το έργο απελευθερωμένο πια από τα βάρη του παρελθόντος που το ήθελαν συνδεδεμένο με ένα μη βιώσιμο και περιβαλλοντικά καταστροφικό μοντέλο αγροτικής ανάπτυξης, μπορεί σήμερα να

ενταχθεί για χρηματοδότηση στα κοινοτικά προγράμματα, μια και ο χαρακτήρας του ως περιβαλλοντικού καθιστά την αντίστοιχη δαπάνη επιλέξιμη.

Ο αγώνας για την αποκατάσταση και τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος πρέπει να γίνει χωρίς δογματισμούς και εμμονές σε ιδεοληψίες και προκαταλήψεις. Οι ανησυχίες και οι φόβοι που υπάρχουν για το έργο, δεν θα πρέπει να αποτελέσουν εμπόδιο στην περιβαλλοντική αποκατάσταση των εκτεταμένων βλαβών στη Θεσσαλία. Η οικονομική ανάπτυξη, η κοινωνική συνοχή, αλλά και το μέλλον της χώρας εξαρτώνται απόλυτα από τη βιωσιμότητα του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων και είναι χρέος μας να τα παραδώσουμε στους απογόνους μας, τουλάχιστον στην κατάσταση που τα παραλάβαμε εμείς. Για την εφαρμογή αυτής της αρχής της διαχρονικής δικαιοσύνης θα πρέπει να επιστρατευθούν όλα τα μέσα, οι πολιτικές και οι επεμβάσεις που θα αποδειχθούν αποτελεσματικές και που αποδεδειγμένα θα συνεισφέρουν σ' αυτόν το σκοπό.